

Informes de seguiment de la pandèmia de covid-19 a països i regions del Sud Global Nº 18

20 d'agost de 2020

Drets humans en temps de covid-19: la llibertat d'expressió i la violència policial

Els drets humans són principis o normes associades a cada ser humà pel simple fet de ser humà indiferentment de la seva condició social, nacionalitat, ètnia, lloc de residència, edat o de gènere i que serveixen com a base ètica i moral d'actuació per a una societat. Els drets humans estan protegits legalment per 18 tractats internacionals, que desenvolupen i engloben alguns dels 33 articles definits en la pionera Declaració Universal dels Drets Humans. Aquests tractats són per exemple: la Convenció Internacional sobre l'Eliminació de totes les Formes de Discriminació Racial del 1965 (CERD, sigles en anglès), la Convenció contra la tortura i altres tractes o penes cruels, inhumanes o degradants del 1984 (CAT sigles en anglès) o la Convenció internacional per a la protecció de totes les persones contra les desaparicions forçades del 2006 (CED, sigles en anglès).

Tots els països o Estats han ratificat almenys un d'aquests 18 tractats internacionals, i el 80% n'han ratificat quatre o més. El següent mapa mostra quants tractats ha ratificat cada país (OHCHR, 2020).

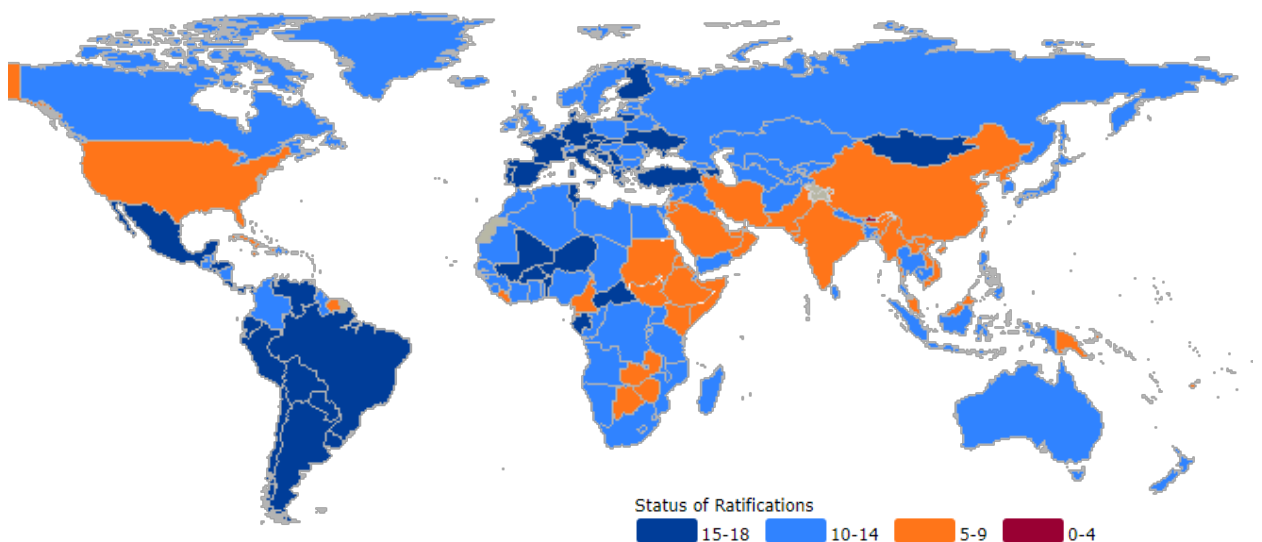

Figura 1. Ratificacions dels 18 Tractats Internacionals sobre els Drets Humans (OCHCR, 2020).

Aquest informe pretén mostrar diferents situacions descrites en diaris locals de països africans i llatinoamericans així com a través de ONGs i comitès internacionals que han sorgit o s'han accentuat arrel de les mesures de confinament aplicades per cada país i que han vulnerat els tractats prèviament anomenats així com els següents articles de la Declaració Universal dels Drets Humans¹:

- Article 2. Tot individu té dret a la vida, a la llibertat i a la seguretat jurídica.
- Article 5. Ningú no serà sotmès a tortures ni a penes o tractes cruels, inhumans o degradants, ni se li podrà ocasionar dany físic, psíquic o moral.
- Article 6. Ningú no pot ser molestet arbitràriament en la seva vida privada, familiar, domicili o correspondència, ni sofrir atacs a la seva honra o reputació.
- Article 9. Ningú no podrà ser arbitràriament ni detingut, ni pres ni desterrat.
- Article 12. Tot individu té dret a la llibertat d'opinió i expressió d'idees.
- Article 13. Tota persona té dret a la llibertat de reunió i d'associació pacífica.

Les conjuntures descrites estan doncs relacionades amb la llibertat d'expressió, la violència policial o la desaparició de persones.

A Etiòpia, la falta de llibertat d'expressió al país s'ha vist clarament accentuada des de l'arribada de la covid-19 a la regió. Durant la darrera dècada, diverses organitzacions com *Human Rights Watch* o *Amnistia Internacional*, han documentat i denunciat àmpliament l'ús per part del govern de la legislació nacional per a coartar les llibertats d'expressió i de dissidència política dels seus ciutadans, específicament dels membres de l'oposició, periodistes i activistes.

El Primer Ministre actual, Abiy Ahmed Ali, l'any 2018 va derogar alguna d'aquestes lleis, va obrir el panorama de mitjans de comunicació al país i va alliberar a periodistes i blocaires de la presó (el que el va portar l'any 2019 a guanyar el Premi Nobel de la Pau). Tanmateix, des de l'arribada de la covid-19 hi ha hagut un retrocés en aquestes llibertats guanyades per part del govern.

Sota argumentació de protegir a la població de la desinformació i l'agitació social, el Primer Ministre va crear una llei el 23 de març que permet a l'Estat empresonar i multar a aquelles persones que publiquin a les seves xarxes socials o a mitjans de comunicació informació considerada falsa. Tanmateix, tal i com periodistes i activistes denuncien, la definició de informació falsa o que es pugui considerar delictiva és indefinida i deixa massa espai a la interpretació subjectiva de les autoritats. A més a més, el 8 d'abril es va declarar al país cinc mesos d'estat d'alarma on es van prendre mesures com la prohibició de reunions de més de quatre persones o la desautorització de publicar qualsevol informació relacionada amb la covid-19 que pugui causar terror i angoixa innecessària a la població. Ambdues accions, la nova llei i les mesures que acompanyen l'estat d'alarma han derivat en l'arrest de diferents periodistes i activistes al país.

¹ Hi ha altres drets humans que també han estat violats i que no són mencionats en aquest informe. Això és degut a que ens hem focalitzat només amb aquells que estan relacionats amb la llibertat d'expressió i la violència policial.

Tal i com l'associació *Human Rights Watch* apel·la, en matèria de drets humans tota mesura adoptada per protegir una població durant una pandèmia que limiti els seus drets i llibertats ha de ser legal, necessària i proporcionada. En el cas de restriccions de llibertat d'expressió per motius de salut pública, aquestes no poden posar en perill el dret a expressar-se lliurement. Tanmateix tan a Etiòpia com als països que descrivim a continuació, aquests principis no ha estat respectat.

A l'illa de la República de Maurici, tal i com informa el diari *Le Mauricien*, la policia ha dut a terme detencions d'usuaris d'internet que han publicat contingut a les seves xarxes socials on criticaven i se n'enreien de l'actual president. Més endavant, a causa de les restriccions de moviment imposades per la covid-19, aquests detinguts no han pogut ser visitats pels seus advocats o els advocats han estat multats per visitar-los.

Al Níger, el periodista i defensor dels drets humans Mamane Kaka Touda va ser arrestat a principis de març per publicar en les seves xarxes socials sobre l'existència d'un cas sospitós de covid-19. El govern va negar aquesta sospita i va empresonar l'activista que a dia d'avui encara es troba a la presó.

Al Sudan, el diari *Sudan News Gazette* reporta que dos periodistes van ser amenaçats i assetjats per la policia local durant tres dies per publicar que l'estat de salut de la ciutat d'Al-Fashir, a l'oest del país, s'estava deteriorant i que el número de casos positius de covid-19 estava augmentant.

A Uganda, el diari *Daily Monitor* té constància que fins a mitjans de juliol la policia ha disparat i matat almenys a 11 persones mentre es desplaçaven pel carrer. Aquestes accions s'han realitzat sota la justificació de fer complir les directrius per a la prevenció de la transmissió de covid-19 entre la població. El mateix diari menciona que la policia ha entrat i assaltat cases on sospitaven que algun habitant havia incomplert les normatives imposades per l'estat i que en algun cas aquests assalts han acabat amb violència i mort de civils.

Human Rights Watch ha publicat un informe on descriu diferents escenes de violència policial que han ocorregut des del començament de l'estat d'alarma a Guinea Conakry. De la mateixa manera que a Uganda, sota la justificació del l'estat d'alarma, la policia ha exercit violència desmesurada envers la població. A més a més, els habitants que no porten mascareta en espais públics són multats amb una quantitat equivalent a 2,64 € que la policia cobra a nivell individual i no registra enlloc, de manera que els darrers mesos l'única preocupació d'aquesta ha estat multar a la població i embutxacar-se els diners. Finalment, l'informe declara que la prohibició de reunions multitudinàries no permet que s'organitzin protestes públiques envers el govern ni assemblees, el que limita la llibertat de reunió i d'opinió de la població (HRW, 2020).

La *Comissió pels Drets Humans*, ha demanat al govern de zambià que respecti els drets humans així com la seva pròpia constitució durant els mesos en que les directrius sobre la prevenció de la propagació del covid-19 estan actives. Aquesta crida sorgeix a partir de la gran quantitat de denúncies a policies que han exercit violència física sobre persones sospitoses d'incomplir amb les mencionades directrius. Segons aquestes directrius, les persones

sospitoses d'incomplir-les seran jutjades per la justícia del país i en funció del grau d'incompliment hauran de pagar una multa o anar a la presó. Tanmateix, en cap moment el cos policial té les competències per agredir físicament als sospitosos.

Anant cap a l'Amèrica Llatina, a Mèxic el *Comitè per a la Protecció de Periodistes* denuncia que des del començament de l'estat d'alarma han augmentat els casos de violència per part de civils i la policia en contra reporteres en el moment de cobrir notícies relacionades amb la covid-19. Aquestes agressions no han estat castigades per part del poder judicial entre d'altres raons perquè aquest està inactiu. El mateix *Comitè* denuncia que els periodistes es troben sanitàriament desprotegits alhora de fer la seva feina posant-se en risc de contagi. Conseqüentment, demanen que es generin protocols i polítiques públiques que protegeixin l'acte de recollir i transmetre informació a la ciutadania.

A l'Argentina a finals d'abril un jove de 22 anys, Facundo Astudillo Castro, va ser detingut per la policia per no respectar les mesures de quarantena nacionals i a dia d'avui, tal i com *Amnistia Internacional* denuncia, encara està desaparegut.

Al Brasil el 5 de juny, el president Jair Bolsonaro va ordenar deixar de publicar les dades de casos i morts acumulades per covid-19 (pretenia publicar només els nous casos i morts diaris) i va eliminar les dades històriques de les pàgines oficials del país. La reacció per part de la comunitat mèdica va ser contundent, acusant al president de totalitarista i reclamant un comptatge transparent per tal de distribuir recursos i fer front eficaçment a la pandèmia. Tres dies després, el Tribunal Suprem va dictaminar que el govern tenia la obligació de publicar el número de casos i morts acumulades així com desglossar-les per estat. Des de llavors les secretaries de salut dels governs federals també van decidir unir-se i publicar conjuntament les dades per a que la població i els mitjans de comunicació hi tinguin accés complet.

En conclusió, les mesures restrictives de moviment i associació preses per tal d'evitar la propagació de la covid-19 no poden ser utilitzades com a pretext per a violar els drets humans ni les llibertats democràtiques. Aquestes mesures han de ser doncs temporals, justificades, proporcionals i necessàries en funció de la situació de cada país, sempre respectant la vida i la integritat dels sers humans.

Referències:

Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR). Ratification of 18 International Human Rights Treaties. 2020. Disponible: <https://indicators.ohchr.org/>

Human Right Watch (HRW). Guinea: Respecting Rights Key Amid Covid-19. 2020. Disponible: <https://www.hrw.org/news/2020/04/29/guinea-respecting-rights-key-amid-covid-19-0>

Des del grup de recerca BICOM-SC de la Universitat Politècnica de Catalunya per una banda estem en contacte amb diferents grups de recerca i oficines governamentals per tal de treballar conjuntament en la predicció de l'evolució de la pandèmia COVID-19. Per altra banda portem a terme un seguiment dels mitjans de comunicació de 35 països africans i 9 països llatinoamericans complementats amb entrevistes a especialistes en les zones estudiades.

<https://biocomsc.upc.edu/en/covid-19>